INKLYUZIV TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

CHDPU Turizm fakulteti Xorijiy til va adabiyoti
(ingliz tili) **Xamidullayeva Gavhar Bakitjan qizi**

Ilmiy rahbar: CHDPU pedagogika fakulteti
"Umumiy pedagogika"kafedrasi v.b dotsenti
pedagogika fanlari falsafa doktori(PhD),
Karshiyeva Dilbar Eshpulatovna.
https://orcid.org/0009-0009-7105-2792
Email: d.karshiyeva1986@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'limni rivojlantirish istiqbollari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xalqaro tajriba hamda milliy ta'lim tizimida uni joriy etishning samarali mexanizmlari keng tahlil qilinadi hamda inklyuziv ta'limning kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari asoslab berilgan. Inklyuziv ta'limning nazariy asoslarini tahlil qilish, rivojlanish istiqbollarini aniqlash va mavjud muammolarni o'rganish.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogika, innovatsiya, ta'lim siyosati, differensial yondashuv.

Аннотация: В данной статье представлен всесторонний анализ перспектив развития инклюзивного образования, современных педагогических подходов, международного опыта и эффективных механизмов его внедрения в национальную систему образования, а также обоснованы будущие направления развития инклюзивного образования. Проведен анализ теоретических основ инклюзивного образования, определены перспективы развития и изучены существующие проблемы.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с особыми потребностями, педагогика, инновации, образовательная политика, дифференцированный подход.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the prospects for the development of inclusive education, modern pedagogical approaches, international experience and effective mechanisms for its implementation in the national education system, and substantiates the future development directions of inclusive education. Analysis of the theoretical foundations of inclusive education, identification of development prospects and study of existing problems.

Keywords: inclusive education, children with special needs, pedagogy, innovation, educational policy, differential approach.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim tizimida inklyuziv ta’limni rivojlantirish global miqyosda ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Jamiyatda tenglik, adolat va inson huquqlarini ta’minlashda ta’lim tizimining roli beqiyosdir. Shu nuqtai nazardan, barcha bolalar, jumladan maxsus ehtiyojli o‘quvchilar uchun teng ta’lim imkoniyatlarini yaratish dolzarb vazifadir. Inklyuziv ta’lim – bu barcha o‘quvchilarni ularning individual xususiyatlaridan qat’i nazar, umumiy ta’lim muhitiga jalb etishni nazarda tutuvchi tizimdir.[1] Ushbu yondashuv faqat ta’lim berish bilan cheklanmay, balki ijtimoiy integratsiyani ham ta’minlaydi.

Bugungi kunda inklyuziv ta’limni rivojlantirish istiqbollari quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- ta’lim tizimini modernizatsiya qilish;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish;
- pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish;
- xalqaro tajribani o‘rganish.

Tadqiqotning maqsadi – inklyuziv ta’limni rivojlantirish istiqbollarini ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqot vazifalari inklyuziv ta’limning nazariy asoslarini tahlil qilish, rivojlanish istiqbollarini aniqlash va mavjud muammolarni o‘rganish. Inklyuziv ta’lim sohasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ushbu yo‘nalishning muhimligini tasdiqlaydi. Xorijiy olimlar inklyuziv ta’limni ijtimoiy tenglikni ta’minlovchi asosiy mexanizm sifatida baholaydilar.

Ko‘plab tadqiqotlarda inklyuziv ta’limni rivojlantirish uchun quyidagi shartlar muhim ekani ta’kidlanadi:

- moslashtirilgan o‘quv dasturlari;
- individual yondashuv;
- pedagogik innovatsiyalar;
- ota-onalar bilan hamkorlik. Milliy tadqiqotlarda esa inklyuziv ta’limni rivojlantirishda hududiy sharoitlar, infratuzilma va pedagog kadrlar tayyorgarligi muhim omil sifatida ko‘rsatiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqot metodologik jihatdan tahlil, taqqoslash metodiga asoslanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi pedagogik adabiyotlar, nazariy tahlil, statisti tahlil, ilmiy maqolalar hamda normativ hujjatlar tahlil qilindi. Inklyuziv ta’limni rivojlantirishda hududiy sharoitlar, infratuzilma va pedagog kadrlar tayyorgarligi muhim omil sifatida mazmuni va mohiyati o‘rganildi. Ularning afzallik va kamchiliklari aniqlashtirildi.
Tadqiqot natijalari inklyuziv ta’limni rivojlantirish istiqbollari quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkinligini ko‘rsatdi:[2]

[1] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi**. – Toshkent, 2021.
[2] Yusupova, D. Inklyuziv ta’lim asoslari. – Toshkent: “Noshir”, 2021.

1. Pedagogik kadrlar salohiyatini oshirish – o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi inklyuziv ta’lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.
2. Raqamli texnologiyalarni joriy etish - onlayn platformalar, interaktiv vositalar va maxsus dasturlar inklyuziv ta’limni yanada rivojlantirish imkonini beradi.
3. Infratuzilmani moslashtirish - ta’lim muassasalarida maxsus sharoitlar yaratish muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta’lim zamonaviy ta’lim tizimining muhim va ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. U nafaqat maxsus ehtiyojli o‘quvchilarning ta’lim olish huquqini ta’minlaydi, balki jamiyatda tenglik, ijtimoiy adolat va bag‘rikenglik tamoyillarini qaror toptirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta’limni rivojlantirish orqali barcha bolalarning individual imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish, ularning ijtimoiylashuv darajasini oshirish va mustaqil hayotga tayyorlash mumkin. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, inklyuziv ta’limni samarali tashkil etish va rivojlantirish ko‘p omillarga bog‘liq. Jumladan, pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligi, ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi, o‘quv-metodik ta’minot darajasi hamda jamiyatning inklyuziv ta’limga bo‘lgan munosabati muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, o‘qituvchilarning inklyuziv ta’lim sohasidagi bilim va ko‘nikmalarini oshirish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan qurollantirish ushbu jarayonning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Shuningdek, tadqiqot natijalari inklyuziv ta’limni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni tobora ortib borayotganini ko‘rsatdi. Masofaviy ta’lim platformalari, interaktiv dasturlar va multimedia vositalari maxsus ehtiyojli o‘quvchilar uchun qulay va moslashtirilgan ta’lim muhitini yaratish imkonini beradi. Bu esa ta’lim jarayonining moslashuvchanligi va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv ta’limni rivojlantirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Quyidagi istiqbolli yo‘nalishlar alohida ahamiyatga ega:

- individual ta’lim trayektoriyalarini yaratish;
- innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish;
- xalqaro tajribani integratsiya qilish;
- davlat siyosatini takomillashtirish.

Inklyuziv ta’limning istiqbollari bevosita jamiyatning ijtimoiy-madaniy rivojlanishi bilan bog‘liq. Bundan tashqari, ta’lim muassasalarida infratuzilmani moslashtirish masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab maktablarda maxsus sharoitlarning yetarli emasligi inklyuziv ta’limni to‘liq joriy etishga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, ta’lim muassasalarini zamonaviy talablarga mos ravishda jihozlash, maxsus vositalar bilan ta’minlash va qulay muhit yaratish zarur. Inklyuziv ta’limni rivojlantirishda ota-onalar, pedagoglar va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Ushbu jarayonda ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish, aholining inklyuziv ta’limga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantirish va targ‘ibot ishlarini olib borish katta ahamiyatga ega. Chunki jamiyatning umumiy qarashlari va qadriyatlari inklyuziv muhitni shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

XULOSA

Inklyuziv ta’limni rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishidir. Uni takomillashtirish orqali barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratiladi. Xalqaro tajriba tahlili ham shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv ta’limni muvaffaqiyatli rivojlantirish davlat siyosati, normativ-huquqiy baza va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash bilan bevosita bog‘liq. Shu bois, inklyuziv ta’limni rivojlantirishda tizimli yondashuvni qo‘llash, davlat darajasida strategik dasturlar ishlab chiqish va ularni amaliyotga samarali joriy etish muhimdir. Kelgusida inklyuziv ta’limni rivojlantirish istiqbollari quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘lishi kutilmoqda: ta’lim jarayonini to‘liq raqamlashtirish, individual ta’lim trayektoriyalarini joriy etish, innovatsion pedagogik metodlarni keng qo‘llash hamda xalqaro tajribalarni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish. Shu bilan birga, ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish, yangi metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliy tajribalarni umumlashtirish zarur. Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’limni rivojlantirish nafaqat ta’lim tizimini takomillashtirish, balki jamiyatning umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. U insonparvarlik, tenglik va ijtimoiy uyg‘unlikni ta’minlashning muhim omili bo‘lib, barqaror taraqqiyotga erishishda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1.O‘zbekiston Respublikasi. **“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun**. – Toshkent: “Adolat”, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi**. – Toshkent, 2021.
3.Xo‘jayev, B. Ta’limda zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2019.
4.Yusupova, D. Inklyuziv ta’lim asoslari. – Toshkent: “Noshir”, 2021.
5. UNESCO. **Inclusive Education: Guidelines for Inclusion**. – Paris: UNESCO Publishing, 2005.
6. UNESCO. **Global Education Monitoring Report: Inclusion and Education**. – Paris: UNESCO, 2020.